

A SZEGED-NAGYSZÉKSÓSI BRONZÖV

A szegedi Móra Ferenc Múzeum régészeti anyagának leltárrevíziója során néhány olyan lelettárgy került elő, amelyek eddig nem voltak leltározva. Egy bronzövről annyit sikerült megállapítanunk, hogy az Szeged-nagyszéksósról való, de arra már nem tudunk választ adni, mikor, és milyen leletkörülmények között került a múzeumba.

A lelet újabb szempontokat vethet fel, a Szeged környéki bronzkori kultúrák vizsgálata során.

Az öv négy lemezes töredékből áll. Vastagságuk 0,55 mm. Kettő-kettő összeilleszthető, középrésze hiányzik. Az öv hossza a hiányzó középrész kiegészítésével 88, legnagyobb szélessége 5,65, legkisebb szélessége 1,88 cm. A töredékek az öv vége felé keskenyednek, két vége letört. Egyik középső töredéken korabeli javítás figyelhető meg; a törött övet két, kerekátmetszetű bronzhuzallal erősítették össze olymódon, hogy az átlyukasztott bronzlapokon U alakú huzaldarabokat fűztek át, és a bronzlemezek hátoldalán behajlították.

Az öv több helyen másodlagosan kilyukadt. Egyik végén kerek áttörésű lyuk sor díszlik. A lyukaknak az a része, amelyek az övvégekhez vannak közelebb, kifelé hajlanak, míg az övközép felé álló részei benyomottabbak. Ez azzal magyarázható, hogy az övnek kampós rögzítőszerkezete lehetett, s a szükség szerint egyik, vagy másik lyukba akasztották használatkor a kampót.

Díszítését, többféle minta felhasználásával, többféle technikai eljárással alakították ki (1. kép). A kampó felőli végétől, a másik végén levő harmadik lyukig, kettős vésett vonal között futó, poncolt pontsor keretezi. Ez a keretdísz kettősen visszahajlik a harmadik lyuknál, és a javított részig közrefogja a harmadik és negyedik lyukat. Itt, mindkét oldalon, három-három vésett vonalból álló, ellentett, fekvő V formájú minta díszíti. A kampó felőli végén, egy pontból induló, kettős vésett vonalú minta ágazik ívelten szét, majd újra összeszűkülve, ellentetten kicsúcsosodó hullámvonalas dísszé alakul. Ez a hullámvonaldísz három-három vésett vonalból áll, és a keretdíszbe kapcsolódik. Innen három sorban vésett spirálisok sora indul, amelyek nyolcszor ismétlődve, érintőkör szerűen vannak összekötve egymással. Az összekötő vonalak mentén poncolt pontsor fut. Az öv középrészen pelta szerűen végződő, ellentetten kicsúcsosodó, vésett vonalkötegekből álló, kettős hullámvonal-vonaldísz van. A vonalköteg közepén poncolt pontsor helyezkedik el. A kicsúcsosodásoknál, a hullámvonalak között, végénél egy, majd kettő, és feltehetőleg háromszor három domborított kis dudor ül, mellettük mindkét oldalon egy-egy kis spirális helyezkedik el. Az egyedül álló dudorokat vésett koncentrikus körök gyűrűzik. A hullámvonalak horpadásánál, egymással szemben hegyesedő, hármass vonalkötegből álló V-forma dísz van. A javított rész, és a dudorokkal díszített rész között, kicsúcsosodó kettős hullámvonal köteg fut, a hullámvonalak csú-

csain, vésett koncentrikus körökkel díszítve. Az öv vége, a harmadik lyuktól kezdve díszítetlen (IX—X. t.).

A nagyszéksői övet, megnyugtató módon párhuzamosíthatjuk, a témára vonatkozó irodalomban, kis számban közölt, kampósvégű bronzlemez övekkel.

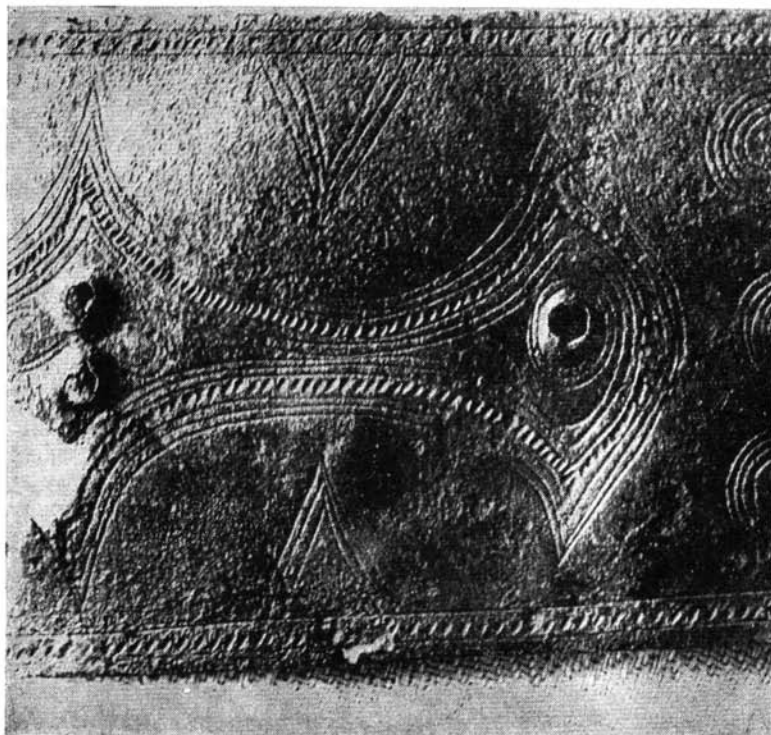

Abb. 1. kép. Övtörédéek
Gürtelbruchstück

Darnay Kálmán, az általa feltárt csabrendeki, későbronzkori temetővel kapcsolatban ismertet két sírt, melyek leletanyagát helyi földbirtokosok adományozták a Nemzeti Múzeumnak.¹ A sírok csontvázasak voltak. Az egyikből bronzkard, övtörédékek, gömbfejű tű, íveltélű lándzsacsúcs, tömör, rovátkolt díszű bronzkarperec került elő.² A csabrendeki temető egyik urnasírjából is ismertet két bronzöv törédéket.³

Stíluskritikai vizsgálatában Darnay ezeket a törédékeket hallstatti ízlésűnek mondja, egy későbbi dolgozatában azonban már felismeri, hogy a leletcsoportot a későbronzkori fémművességhez kell kapcsolni.⁴

¹ Darnay Kálmán: Arch. Közl. XII. 29. p.

² Uo. XI. t.

³ Uo. XII. t. 9, 10.

⁴ Darnay Kálmán: Arch. Ért. 1901. 432—435 p.

Köszegi Frigyes tanulmányában részletesen foglalkozik a csabrendeki temető kronológiájával.⁵ Feltételezi, hogy a csontvázas sírok, a temető legkorábbi csoportjához tartoznak.

Megállapítja, hogy a temető egy helyi halomsíros csoport sajátja, amely kezdetben csontvázasan temetkezett, és csak később tért át a hamvasztásra. Már egyes sírokat is a BC periódushoz köt.

Bóna a csabrendeki diadéma időrendjét vizsgálva megállapítja, hogy a fejdísz a későbronzkor első periódusához kapcsolható.⁶

A sírban talált leletek, — hullámos testű tű, karperec, spirálcövek alapján, ausztriai analógiákkal, a Reinecke B/2 időszakhoz kapcsolja a leletet.

Díszítőelemei alapján, a kérdéses tárgyat a bogárcsói urnához, valamint a vele egykorú karpereceken, és egyéb fémtárgyakon gyakran előforduló íves füzérdísz által vele egykorúnak jelzett leletekhez köti.

Roska Márton a tetétleni kincs vizsgálata során megállapítja, hogy az ott előkerült, a mi tárgyunkhoz rendkívül hasonló díszítésű bronzöv korát a IX—VIII. századnál előbbi időre nem datálhatjuk.⁷

Ezt az állítást azonban mind Bóna,⁸ mind Willvonseder⁹ számunkra megnyugtató módon helyesbítették.

Willvonseder a siedingi övet a B/2 időszakra datálja, és analógiaként felsorolja a tetétleni, csabrendeki, és hetényi öveket. Időbeosztásának alapjául a sírból előkerült átfúrtnyakú tűt veszi. Megerősíti beosztását a hetényi síregyüttes is,¹⁰ amelyben szívalakú csüngők, nyitottvégű karika, félgömbformájú tutulus, és spiráldíszű gyűrű került elő az övvel. Willvonseder az ilyen jellegű öveket kifejezetten magyarországi típusúnak tartja.

A siedingi halomsírban a halott kőkörrel volt körülvéve, az öv, mintegy 40—50 év körüli nő csípője körül helyezkedett el, úgy, hogy a végén levő kampó az övön levő egyik lyukba kapcsolódott.¹¹

A nagyszéksői bronzöv időrendi helyzetét az ismertetett analógiák pontosan tisztázzák. Az öv formailag, és technikailag szinte pontos megfelelője a csabrendeki, tetétleni, siedingi öveknek, illetve a csabrendeki diadémának. Ezeket a tárgyakat ismertetőik megnyugtató módon kötik a Reinecke B azaz B/2 periódushoz. Feltételezzük, hogy a tetétleni öv is ehhez a korhoz tartozik, mert a „Leletegyüttesben” előforduló tárgyak nem egykorúak.

A csabrendeki öv és diadéma, valamint a siedingi öv csontvázas sírból került elő. Területünkön azonban, a halomsíros csoport már egy későbbi átmeneti korszakban él, amikor a halotthamvasztás szokása is megjelenik. Úgy véljük, hogy a nagyszéksői öv valamivel fiatalabb a csabrendeki és siedinginél, egyrészt területi elhelyezkedése, másrészt technikai magasabbrendűsége miatt. Mindezeket figyelembevéve, az öv korát a Reinecke féle B periódus legvégére soroljuk.^{12—13}

Trogmayer Ottó

⁵ Köszegi Frigyes: Adatok az urnasírok kora (HA—B) magyarországi kialakulásához, és fejlődéséhez. Sajtó alatt.

⁶ Bóna István: Bronzkori övkapcsok és diadémák. Arch. Ért. 1959. 49—57 p.

⁷ Roska Márton: A tetétleni bronzkincs. Dolg. 1928. 244—250 p.

⁸ Bóna i. m.

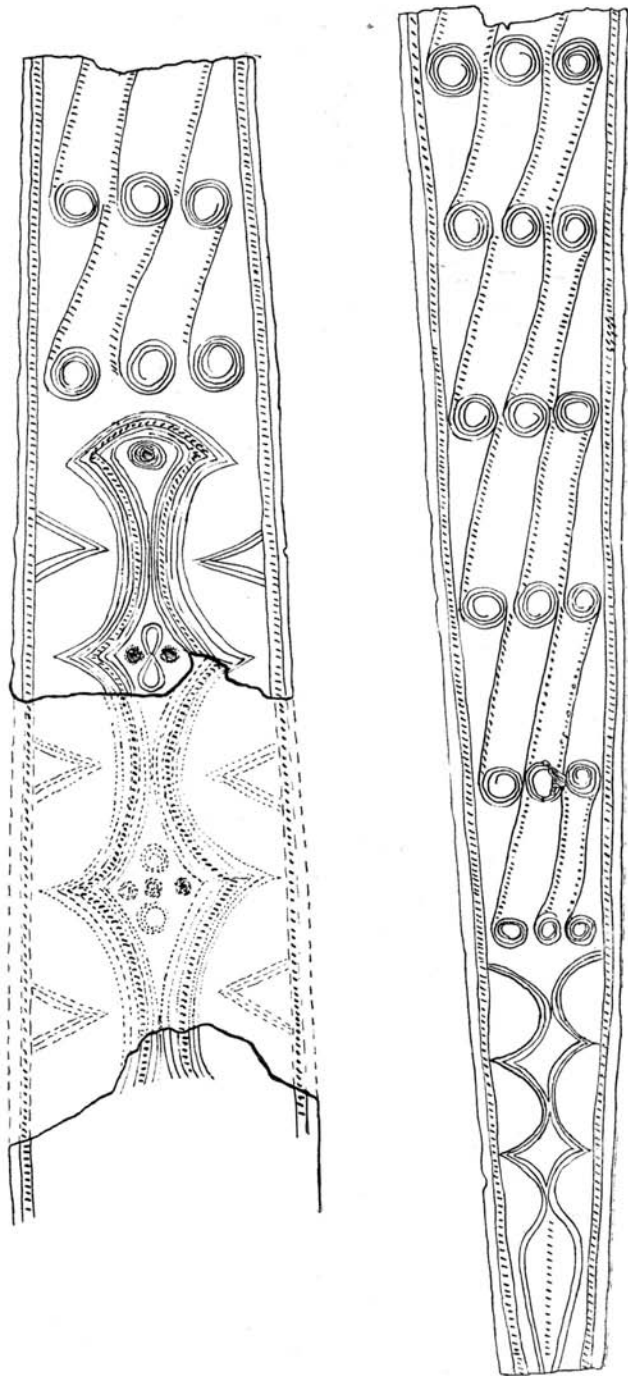
⁹ Willvonseder, Kurt: Die Mittlere Bronzezeit in Österreich. 137 p.

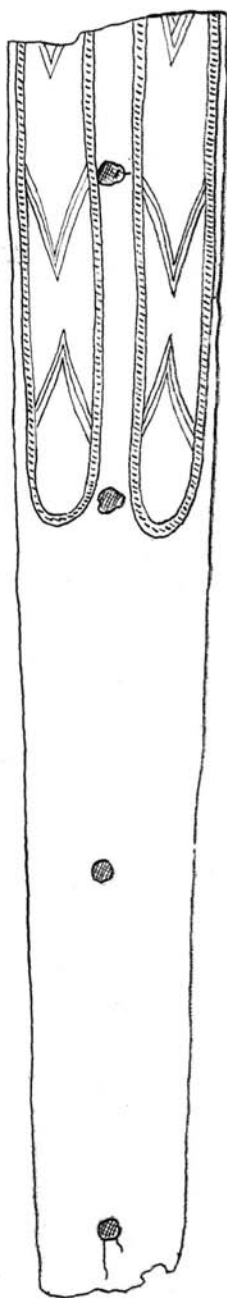
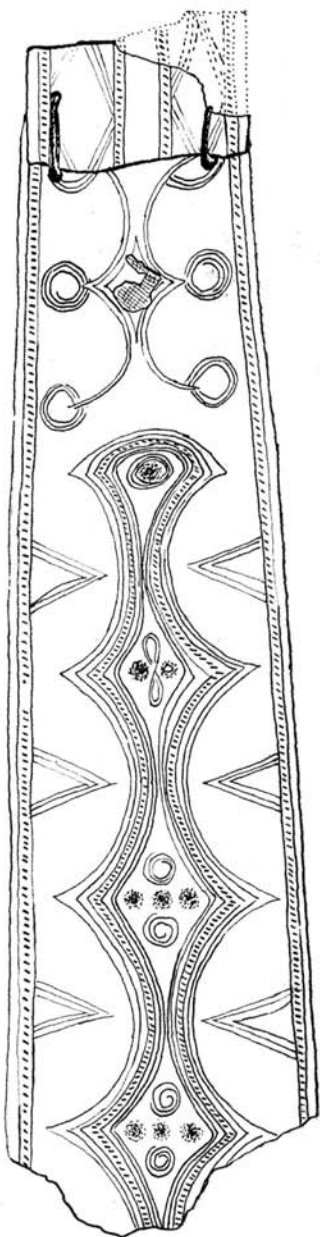
¹⁰ Uo. 138 p.

¹¹ Uo. 397 p.

¹² Az öv zárószervezete azonos a Bóna által ismertetett bronzkori övkapcsokéval. Feltételezzük, hogy itt egyenes fejlődés történt, a kampósvégű bronzöv a korábbi, bronzkori övkapcsok illetve övek továbbfejlődött formája. Ugyanakkor azt is feltételezzük, hogy az előkelő női(?) — vö. siedingi sír — viselet tartozéka lehetett.

¹³ A rajzokat Saliga László, a fényképet Keszei Péter készítette.

DER BRONZEGÜRTEL VON SZEGED-NAGYSZÉKSÓS

Unter unbekanntem Fundumständen gelangte auch ein Bronzegürtel mitsamt anderen Bronzegegenständen in das Móra Ferenc Museum. Auf Grund der Vergleichung dieses Fundstückes mit den Gürteln von Siedling, Tetétlen und Csabrendek aus demselben Zeitalter bzw. mit dem Diadem von Csabrendek datieren wir es auch mit Rücksicht auf seine geographische Lagerung auf das Ende der Reineckeschen B-Periode.

Otto Trogmayer